ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Тибінки Ірини Ярославівни на тему: "Регулювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації в умовах децентралізації влади в Україні", подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка у спеціалізовану вчену раду Д 35.154.01 в Державній установі "Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України"

1. Актуальність теми дисертації

Відмінність динаміки і векторів регіонального розвитку є проявом більш загального процесу нерівномірності суспільного розвитку в цілому. У будь-якій країні можна виділити регіони, галузі, фірми, які або динамічно розвиваються, або увійшли в стадію кризи, депресії або ліквідації. Економічний розвиток будь-якої території представляє собою неритмічний процес, темпи і характер якого визначаються множиною факторів економічного, політичного, історичного і соціально-культурного характеру.

Сучасний економічний розвиток регіонів України теж характеризується міжрегіональною диференціацією (асиметрією). Асиметрія представляє собою об'єктивно існуючу складову практично всіх соціальних і економічних процесів. Причому чим більша інтенсивність цих процесів, їх масштаб, тим, за всіх інших рівних умов, вища ступінь асиметрії. Це дає підстави вважати вивчення асиметрії регіонального розвитку одним із нагальних питань сьогодення.

Тому представлена до захисту дисертаційна робота Тибінки Ірини Ярославівни, де подано нове вирішення наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка науково-практичних рекомендацій щодо регулювання процесів внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку в умовах реалізації реформи адміністративно-фінансової

децентралізації, вирізняється своєю актуальністю та є своєчасним дослідженням.

Зв'язок роботи з державними науковими програмами й темами

Дисертація є складовою частиною науково-дослідних держбюджетних тем ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України", зокрема: "Модернізація промислового потенціалу Карпатського регіону" (№ д/р 0111U000711), у якій автором проаналізовано проблеми соціально-економічної диференціації районів і міст Карпатського регіону; "Формування та реалізація регіональної структурної політики в умовах модернізації національної економіки" (№ д/р 0113U000108), де автором здійснено аналіз проблем економічного розвитку окремих територіальних громад і регіонів та означено шляхи підвищення ефективності використання їх економічного потенціалу; "Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні" (№ д/р 0116U004035), в рамках якої обґрунтовано напрями підвищення ефективності регіональної політики в умовах децентралізації влади.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота І.Я.Тибінки є науковим дослідженням, в якому набули подальшого розвитку теоретичні положення та розроблено науково-практичні рекомендації щодо регулювання процесів внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку в умовах реалізації реформи адміністративно-фінансової децентралізації.

Дисертаційна робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Здобувач чітко сформулювала мету та завдання дослідження, виважено підійшла до основних напрямків дослідження. Дисертація добре структурована, витримано логічну

послідовність викладу теоретичних положень, що свідчить про значний обсяг виконаної роботи як в теоретичному, так і в прикладному аспектах.

У теоретичній частині представленої до захисту роботи з'ясовано сутність та видовий поділ внутрішньорегіональної диференціації, обґрунтовано методологічні основи її дослідження та охарактеризовано підходи до регулювання внутрішньорегіональної диференціації в умовах децентралізації влади. Проведений у роботі теоретичний аналіз дозволив окреслити низку зовнішніх та внутрішніх чинників внутрішньорегіональної диференціації. Також проведено класифікацію видів внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації територій, яка проводилась за такими критеріями: результат впливу на соціально-економічний розвиток територій регіону, чинники виникнення, характер впливу, рівень охоплення і тривалість виявлених тенденцій.

Важливе практичне значення має розроблений здобувачем методичний підхід до оцінювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації. При написанні дисертаційної роботи автор приділив значну увагу аналізу центрально-периферійних відмінностей соціально-економічного розвитку регіону та внутрішньорегіональної асиметрії бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних утворень Львівської області. Отримані результати дозволили виявити, що соціально-економічний розвиток досліджуваного регіону супроводжується посиленням центрально-периферійних відмінностей, тобто зростанням диференціації між регіональним центром, містами обласного значення і рештою території області загалом. Водночас відставання соціально-економічного розвитку міст і адміністративних районів регіону від домінуючого регіонального центру свідчить про посилення внутрішньорегіональної периферійності та асиметричності розвитку локальних територіально-структурних одиниць регіону.

Заслуговує на увагу концепція регулювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації, що базується на засадах трьохрівневого регулюючого впливу (національного, регіонального та локального) та

використанні класифікованих автором інструментів, необхідних для зниження її рівня. Науковим доробком здобувача є пропоновані напрямки вдосконалення інструментів стимулювання економічного розвитку територій та пропозиції щодо запровадження фінансово-бюджетних інструментів регулювання внутрішньорегіональної диференціації в умовах децентралізації влади. Обґрунтовано, що удосконалення фінансово-бюджетних інструментів регулювання внутрішньорегіональної диференціації пов'язане з реалізацією новацій щодо розвитку територіальних громад за такими напрямками: розширення дохідної бази та формування стабільних джерел наповнення місцевих бюджетів; забезпечення автономії локальних бюджетів; децентралізація видаткових повноважень; оновлення трансфертної політики.

На основі узагальнення результатів здобувачем зроблені змістовні висновки та пропозиції, що мають теоретичну та практичну цінність у сфері розвитку продуктивних сил та регіональної економіки. Отримані здобувачем наукові результати є особистим внеском автора у вирішення завдання – обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка рекомендацій щодо регулювання процесів внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку в умовах реалізації реформи адміністративно-фінансової децентралізації.

Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів дослідження підтверджуються також їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. Наведені вище результати дослідження І.Я. Тибінки, їх достовірність та практичне значення підтверджуються наведеним у роботі масивом статистичного та аналітичного матеріалу, актами впроваджень Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка №2-31-20 від 10.10.2016р.); Пустомитівської районної державної адміністрації (довідка №04/81-2864 від 01.11.2016р.) та Чишківської сільської ради (довідка №501 від 03.11.2016р.).

3. Найбільш вагомі результати дослідження, їх наукова новизна та практичне значення

Дисертантом отримані наступні основні наукові результати:

- виявлено основні характеристики процесів соціально-економічної диференціації в розрізі територіального, соціального та економічного підходів, а також запропоновано визначення поняття "внутрішньорегіональна диференціація" (с. 11-12);
- запропоновано методичний підхід до оцінювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації (с. 62-63). На відміну від застосовуваних раніше, він передбачає встановлення центрально-периферійних характеристик регіону та оцінювання рівня асиметричності його територіально-структурних одиниць;
- проведено дослідження рівня фінансового забезпечення розвитку територіальних громад регіону, що обумовлено тим, що в сучасних умовах визначальною умовою подальшого розвитку окремих територіальних утворень стає відмова від патерналістської моделі фінансових взаємовідносин між центром та регіонами, громадами (с.94-106);
- запропоновано концепцію регулювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації соціально-економічного розвитку, яка покликана нівелювати ризики посилення асиметрій територіальних громад за рівнем їх економічної спроможності (с.120-122);
- проведено класифікацію інструментів регулювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації (с.125-126). Зроблено наголос на тому, що використання інструментарію повинно опиратися на забезпечення умов самодостатності окремих громад, що можливо при наявності у них внутрішніх факторів економічного зростання, а також правових засад стимулювання громад до ефективного використання ендогенного соціально-економічного потенціалу;
- висунуто пропозицію використовувати індекс регіонального людського розвитку в якості критерію розподілу коштів Державного фонду

регіонального розвитку (ДФРР) між регіонами (с.164-165). Це сприятиме спрямуванню кошти фонду на інвестиційно-інноваційний розвиток тих регіонів, які характеризуються нижчим рівнем розвитком та якістю життя населення.

Ознайомлення з роботою дозволяє зробити висновок про те, що розділи логічно розкривають цілі та завдання проведених наукових досліджень та містять наукову новизну. Висновки і пропозиції науково обґрунтовані, мають теоретичну, методологічну і практичну цінність.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати наукового дослідження І.Я. Тибінки висвітлені у 12 наукових працях, серед яких 8 статей у спеціалізованих фахових виданнях України, у тому числі 4 статті у виданнях, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних; 4 – у матеріалах і тезах конференцій, загальним обсягом 5,82 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,75 друк. арк.

Наукові результати, які винесені на захист, одержані автором особисто. Зміст автореферату дисертанта є ідентичним змісту дисертації та відображає основні положення роботи.

5. Дискусійні положення і недоліки роботи

Поряд з позитивною оцінкою дисертаційної роботи, в ній міститься ряд недоліків та дискусійних положень, серед яких можна виокремити такі:

1) на с.18 автор відзначає, що "просторові диспропорції в межах регіону розглядаються з погляду економічної науки як природний і навіть бажаний результат переходу до ринкових механізмів розподілу економічних ресурсів…". Ця думка потребує глибшого аналізу. Справа в тому, що явище асиметрії регіонального соціально-економічного розвитку трактується по-різному сучасними вченими. Дисертантці варто було б зупинитися на цьому й вивчити полярні оцінки досліджуваного явища;

2) у п. 2.1 авторка пропонує методичний підхід до оцінювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації (с. 62-63, рис. 2.1). Далі дається характеристика пропонованого методу, проте недостатньо чітко виокремлено саме авторський внесок у цю розробку;

3) на с.81 сказано, що зростання значення коефіцієнта центрально-периферійних відмінностей не дає можливості оцінити, на чию користь – центру чи периферії – відбувається зростання відстані". А на с.85 відзначено, що "аналіз центрально-периферійних відмінностей дає нам можливість визначити роль і місце периферії в економічному просторі регіону та її залежність від центру". На нашу думку, тут присутня деяка невизначеність, оскільки ці твердження дещо суперечать одне одному. Якщо показник не дозволяє визначити вектор зміни відстані, то як не зрозуміло, як за допомогою нього можна досліджувати роль і місце периферії;

4) дисертантка стверджує, що "подолання внутрішньорегіональних диспропорцій можливе за допомогою регуляторної політики" (с.129). Далі мова йде про складові, серед яких визначення структури господарського комплексу. Однак тут варто конкретизувати, яким саме чином заходи регуляторної політики здатні вплинути на структуру господарства і змінити рівень внутрішньо регіональних диспропорцій. Дане питання, на нашу думку, є актуальним в українських реаліях;

5) у п.3.3 на с.163-164 сказано, що критерії розподілу коштів Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) необґрунтовані. У зв'язку з цим виникає питання, які пропорції розподілу цих коштів дисертантка вважає обґрунтованими і чому;

6) маємо окремі зауваження щодо оформлення тексту (помилки, описки, невірні посилання на рисунки у 2-му розділі).

Разом з тим слід відзначити, що вказані недоліки й зауваження не знижують загальної високої позитивної оцінки дисертаційної роботи.

6. Загальний висновок

Ознайомлення з дисертацією та авторефератом дає підстави для висновку, що виконана робота Тибінки Ірини Ярославівни "Регулювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації в умовах децентралізації влади в Україні" в цілому є самостійним завершеним дослідженням з актуальної проблеми регіональної економіки та має прикладне й теоретичне значення. Основні наукові результати достатньо повно відображені у публікаціях автора, зміст автореферату є ідентичним змісту дисертації та відображає основні положення роботи. Теоретичні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації роботи характеризуються науковою новизною та мають прикладне значення.

Дисертація на тему "Регулювання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації в умовах децентралізації влади в Україні" виконана на належному науковому рівні, за змістом, актуальністю, новизною досліджень та практичними значеннями відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 та 14 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013р. №567 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №656 від 19.08.2015р. та №1159 від 30.12.2015р.), а її автор Ірина Ярославівна Тибінка заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент –
кандидат економічних наук,
викладач кафедри підприємства, торгівлі та біржової діяльності,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Міністерство освіти і науки України **Яскал І. В.**

Підпис Яскала І.В. засвідчую
Начальник відділу кадрів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
"26" 04 2017 р